

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

“___” _____ 201__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 072»Фінанси, банківська справа та страхування»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Фінансовий та страховий менеджмент»

на тему: «Сучасний стан та перспективи розвитку страхового
ринку в Україні»

Виконавець:

студент _____ЦЗФН_____

факультету

Лопатіна О.В.

Науковий керівник:

д.е.н.,проф. _____

—
(науковий ступінь, вчене звання)

Баранова В.Г.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ	
1.1. Економічна сутність та структура страхового ринку	7
1.2. Об'єкти та суб'єкти страхового ринку	17
1.3. Страхові продукти страхового ринку	26
РОЗДІЛ 2 ОЦІНЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	
2.1. Основні тенденції у функціонування страхового ринку України	31
2.2. Кризові явища на страховому ринку України	40
2.3. Чинники, які впливають на функціонування страхового ринку України	49
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	
3.1. Основні напрями розвитку страхового ринку України з урахуванням інтеграційних процесів	56
3.2. Рекомендації щодо прогнозування показників розвитку страхового ринку	64
3.3. Рекомендації щодо впровадження новацій на страховому ринку	68
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Актуальність. Сучасний стан розвитку світової економіки характеризується підвищенням ризиковості в усіх сферах економічної діяльності внаслідок посилення нестабільних умов господарювання, невизначеності ринкового середовища, зростання форс-мажорних обставин соціального, техногенного й природного характеру, появи нових ризиків, породжених інтенсифікацією глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Наявність дієвого страхового ринку країни є однією з вихідних умов інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку та фінансової стабільності у державі. При цьому основне призначення страхового ринку, а саме сприяння подоланню негативних проявів ризиків, може бути реалізоване лише за умови його відповідності сучасним вимогам та потребам, які постійно зростають і трансформуються.

На сьогодні в Україні йде процес розбудови страхового ринку, але він супроводжується низкою проблем й протиріч таких як недосконалість державного регулювання, непрозорість взаємовідносин між учасниками страхового ринку, недостатній рівень впровадження інноваційних продуктів і технологій, недовіра з боку споживачів страхових послуг, не поодинокі випадки страхового шахрайства як з боку страхувальників, так й боку страховиків. певною проблемою стає звуження страхового поля та скорочення кількості страхових компаній, експансія іноземного капіталу на страховому ринку.

Не можна не визнати, що у певних напрямках є й позитивні зрушення, разом з тим високого ступеня розвитку, як у країнах ЄС, страховий ринок України не досяг.

Низка авторів визначає, що на світовому ринку також існують певні проблеми. До них відносять [40]:

- інтернаціоналізацію страхового бізнесу;
- появу значних міжнародних страхових консорціумів;
- зростання обсягу інвестицій у цінні папери;
- зростання рівня запитів з боку клієнтури;
- безперестанні фінансові шахрайства у сфері страхування;
- різкі зміни політико-економічної ситуації у багатьох країнах;
- незбалансованість вікової структури персоналу страховиків;
- масова поява нових інформаційних технологій;
- потреба забезпечення особистої безпеки працівників страхових компаній.

Потужний вплив на розвиток страхування здійснюють зміни у соціальній сфері, що зумовлюють зростання запитів клієнтури. Високі стандарти життя населення у розвинутих країнах формують підвищені вимоги до страхового обслуговування.

Клієнти страхових компаній цих країн не схильні беззастережно приймати те, що їм пропонують страхові компанії, які змушені систематично вивчати ринок, щоб їхні послуги відповідали запитам споживачів.

Нові інформаційні технології докорінно змінили роботу страховика. Комп'ютеризація збору й обробки страхової інформації значно підвищили продуктивність праці, надійність, оперативність в ухваленні рішень й ефективність роботи страхових компаній у цілому, і знизили рівень внутрішньофірмових витрат страховиків. Нові інформаційні технології сприяли впровадженню у страхове обслуговування кредитних карток.

Підвищується конкурентна боротьба за ринок вільного капіталу, який є у населення, між страховими компаніями і комерційними банками. Останні

активно впроваджуються в сферу страхового бізнесу через створення страхових альянсів (особливо у страхуванні життя, що дає банкам великий прибуток і пов'язане з невеликим і суттєво прогнозованим ризиком).

Сучасний стан розвитку страхового ринку в індустріально розвинутих країнах Заходу характеризується посиленням тенденції до монополізації та концентрації капіталу у страхуванні. Все це у повній мірі відноситься й до страхового ринку України. Тому дослідження основних тенденцій й визначення напрямів розвитку страхового ринку стає актуальним, що й обумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

Питанням сучасного стану та перспектив розвитку страхового ринку України займалися вчені: Алексеєнко Л.М., Базилевич В.Д., Барановський А.І., Говорушко Т.А. Гаманкова О.О., Залетов А.М. та ін.. Дослідженнями основних тенденцій у світовому страховому просторі присвятили свої праці Бігдаш В.Д., Шірінян Л.В., Шелехов К.В. та ін.. Проблеми впровадження інновацій у страхування вивчали Внукова Н.М. вивчали Плиса В.Й., Пікус Р.В. та ін., але стрімкий розвиток суспільства, загострення соціальних та екологічних питань потребують подальшого опрацювання цієї тематики.

Метою кваліфікаційної роботи є на основі узагальнення теоретичних доробок у сфері страхових відносин розробити рекомендації щодо основних напрямів розвитку страхового ринку України на сучасному етапі.

Сформульована мета зумовила необхідність вирішення наступних **завдань**:

- дослідити економічну сутність та структуру страхового ринку;
- систематизувати об'єкти та суб'єкти страхового ринку та їх функції;
- визначити специфіку страхових продуктів;
- проаналізувати основні тенденції у функціонування страхового ринку України;
- дослідити кризові явища на страховому ринку України;

- проаналізувати чинники, які впливають на функціонування страхового ринку України;
- сформулювати основні напрями розвитку страхового ринку України з урахуванням інтеграційних процесів;
- запропонувати рекомендації щодо прогнозування показників розвитку страхового ринку;
- розробити рекомендації щодо впровадження новацій на страховому ринку.

Об'єктом дослідження є процес функціонування та розвитку страхового ринку.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні положення щодо процесу функціонування та розвитку страхового ринку.

Основними методами дослідження: діалектичний, системний і мережевий підходи до наукового пізнання та загальнотеоретичного осмислення функціонування та розвитку страхового ринку; методи аналізу й синтезу, спостереження і порівняння – для визначення основних тенденцій у функціонування та розвитку страхового ринку; емпіричного опису, економіко-математичного моделювання для формулювання гіпотез щодо перспектив розвитку страхового ринку. Інформаційною базою дослідження є монографічні та спеціальні наукові видання щодо предмету дослідження, статистичні матеріали та звітні дані Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює регулювання ринка фінансових послуг України, ресурси мережі інтернет.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

замовників, що у перспективі надає більш широкі можливості інтеграції у світовий страховий ринок.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження щодо сучасного стану та перспектив розвитку страхового ринку України дозволило отримати наступні результати:

1. Узагальнення наукових та практично-орієнтованих розробок у сфері страхування доводить, що існує значна кількість визначень поняття «страховий ринок», що свідчить про багатогранність цієї дефініції, її затребуваність для досліджень. Наявність різних точок зору свідчить, що те чи інше визначення даної дефініції використовується залежно від цілей дослідження. У нашому дослідженні під страховим ринком розуміємо частину фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формуються попит і пропозиція на нього. В широкому розумінні страховий ринок є сукупністю економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхових послуг, тобто ринок забезпечує органічний зв'язок між страховиками та страхувальниками і тут здійснюється обов'язкове визнання страхової послуги. При цьому необхідною умовою існування страхового ринку є наявність суспільної потреби страховиків, які можуть задовольнити ці потреби. Об'єктивною основою страхового ринку є виникнення в процесі відтворення необхідності надання грошової допомоги потерпілим у випадку настання непередбачених подій. При цьому основними законами його функціонування є економічні закони попиту і пропозицій, закон вартості, накопичення капіталу, закон додаткової вартості, закон конкуренції.

2. Об'єктами страхування є майнові інтереси, пов'язані: з життям, здоров'ям, працездатністю та додатковою пенсією страхувальника або застрахованої особи (особисте страхування); з володінням, користуванням та розпорядженням майном (майнове страхування); з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі (страхування відповідальності). Суб'єктами страхового ринку є страховики (страхові компанії), які надають страхові послуги, страхувальники (фізичні і юридичні особи і держава).

3. На страховому ринку здійснюється продаж страхових продуктів та страхових послуг. Страховий продукт - це комплекс послуг, спрямованих

на попередження та ліквідацію наслідків конкретного переліку несприятливих подій, визначених договором страхування. Страховий продукт охоплює основні та додаткові послуги (страхова експертиза, технічний, медичний асистанс тощо). Особливості страхової послуги є те, що вона носить нематеріальний характер і пропонується покупцям на ринку як обіцянка, обумовлена великою кількістю застережень; віддалена від виконання тривалим строком; може бути невиконаною, якщо при ризиковому страхуванні не відбудеться подія, від якої покупець страхувався, внівши платіж.

4. Аналіз основних тенденцій функціонування страхового ринку України дозволив виявити наступне:

- кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення. Якщо у 2014 р. їх було 384 од., то на кінець 2017 р. – 294 од. зменшення відбувається як страхових компаній зі страхування життя, так й страхових компаній з видів інших, ніж страхування життя. Також протягом аналізованого періоду зменшилась кількість укладених договорів страхування. такий стан викликаний як зниженням темпів економічного росту, так й подіями щодо соціально-політичної ситуації у країні;
- активи страхових компаній у порівнянні з активами інших учасників фінансового ринку є найбільшими. Таким чином, страховий ринок посідає значне місце серед небанківських фінансових установ України та є другим за рівнем капіталізації серед фінансових інститутів, що можна вважати значним плюсом;
- позитивним є динаміка валових страхових премій: за даними Нацкомфінпослуг обсяги валових страхових премій на 30.09. 2018 року збільшились порівняно з 30.09. 2017 року на 6,6%, чисті страхові премії збільшились на 26,7%. Приріст чистих страхових премій у III кварталі 2018 року (+26,7%) відбувся по більшості видів страхування;
- валові страхові виплати за III квартал 2018 року збільшилися на

35,1% (до 3 167,1 млн. грн.) порівняно з III кварталом 2017 року, чисті страхові виплати збільшилися на 37,2% і становили 3 099,6 млн. грн. Отримані результати дозволяють зробити висновок, що існує стійка позитивна тенденція щодо вказаних показників за період 2014-2018 рр.;

- основним макроекономічним індикатором розвитку страхового ринку є співвідношення сукупної страхової премії до ВВП (показник глибини ринку). Як і раніше, порівняно з європейськими країнами, цей показник залишається дуже низьким, і далі продовжує знижуватися (у 2014 р. цей показник досяг позначки у 1,69%, у 2016 р. знизився до 1,48%, у 2017 р. – 1,45%). Одним з чинників, які впливають на такий стан є незначний рівень добробуту населення та недовіра до інституцій страхування.

5. Було проаналізовано кризові явища на страховому ринку за чинниками-сигналізаторами, які були класифіковані на зовнішні (країна); зовнішні (страховий ринок); внутрішні. У результаті аналізу було виявлено, що відбувається зміщення страхування у бік авто страхування; значний сегмент просування страхових послуг взяв на себе банківський сектор. Крім того, рівень монополізації страхового ринку зростає. Конкуренція має тенденцію до згортання, а поступово буде спостерігатися тенденція до поглинання, що у свою чергу несе загрозу до фінансової стабільності ринку та виникнення ситуації аналогічної, яка відбулася у банківському секторі – держава аби запобігти фінансовій кризі буде брати на себе зобов'язання страхового сектору. З демонополізацією страхової справи, яка походила протягом останніх 15 років, в Україні практично не залишилося державної власності в страховому бізнесі.. Це означає, що держава є міноритарним акціонером і реально не зацікавлена в розвитку страхового ринку. Відсутність підконтрольних державі страхових компаній (на відміну від банківського сектора) істотно загострює проблему національної безпеки ринку страхових послуг. З цієї причини регулювання ринку страхових послуг державою реально може здійснюватися лише за допомогою нормативних актів і нагляду. Не дивно, що процеси реформування страхового сектора проходять вкрай

повільно і не завжди ефективно. Іноземні інвестиції в страховий сектор України різко відрізняється від світової практики. Інвестор в Україні - це переважно нестраховик, або ж він представлений офшорними юрисдикціями, що є результатом слабкої державної політики регулювання та наявності фінансового схемотворчості. Період 2016 - 2017 рр. характеризувався зростанням місселінга. Місселінг - дії продавця, в результаті яких відбувається некоректний продаж продукту. Найчастіше мається на увазі залучення нецільової аудиторії, використання невірної аргументації, «гра» на неправильно сформульованій мотивації клієнта, приховування ризиків. В результаті клієнт отримує продукт, що не відповідає його потребам і очікуванням.

Робота по забезпеченню фінансової стабільності та протидії кризовим явищам може бути представлена у вигляді певної системи дій:

регулярного моніторингу фінансового стану;

аналізу різних чинників уразливості і ризиків для страхового ринку на основі широкого переліку макроекономічних і пруденційних показників.

З цією метою розробляються аналітичні підходи для комплексної оцінки рівня ризиків, так звана «Карта оцінки ризиків». Така карта є схематичним зображенням рівня ризиків по кількісних параметрах на певний момент часу, що також дозволяє проаналізувати як змінився ризик з моменту попереднього періоду.

6. У роботі був проведений аналіз чинників, які впливають на функціонування страхового ринку. Були отримані функціональні залежності, що дозволяють визначити напрями розвитку страхового ринку на основі ретроспективи зібраних даних.

7. На основі проведеного аналізу запропоновані основні напрями розвитку страхового ринку України з урахуванням інтеграційних процесів. Серед них: реалізація стратегічних напрямків - і глобалізації, і регіональної інтеграції в системі страхових відносин, виявлення критеріїв визначення допустимої і «безпечної» частки ринку іноземного страховика; застосування

Директив ЄС щодо платоспроможності та фінансової стійкості страховиків; забезпечення поступового звуження сфери використання фіскальних механізмів регулювання системи страхових відносин за рахунок максимального зменшення податкового навантаження на фінансову діяльність страховиків на основі запровадження принципів оподаткування, які діють у страхуванні в країнах ЄС; адаптування понятійного інструментарію національного страхового права до міжнародних угод, що регулюють торгівлю страховими послугами за умов глобалізації світового страхового ринку; класифікація видів страхової діяльності, правил формування страхових резервів та їх інвестування привести у відповідність із вимогами глобального страхового ринку; продовження роботи з удосконалення системи й структури управління інститутами національного страхового ринку, вивчення причин, форм і досвіду зрощення фінансового, банківського та страхового капіталу.

8. Розроблені рекомендації щодо прогнозування розвитку страхового ринку України на сонові побудованої регресійної моделі функціонування страхового ринку.

9. Запропоновані підходи та методи щодо впровадження новацій на страховому ринку України. Зокрема, пропонується впровадження інноваційних продуктів та інноваційних послуг на основі аналізу із застосуванням «інтелектуальної карти», використання принципу розширення страхових послуг з залученням фрі-лансерів. Запровадження інтернет-продуктів стає на сьогодні самим прогресивним видом просування страхової послуги або інформації про неї.

Таким чином, проведений аналіз і отримані результати дають підстави вважати, що поставлені завдання були виконані та мета дослідження була досягнута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова М. М. Страхування: [навчально-методичний

посібник] / М. М. Александрова. – К. : ЦУЛ, 2002. – 208 с.

2. Алексеев І. В. Страхові послуги / І. В. Алексеев, І. Ю. Кондрат, Н. Б. Ярошевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. – 132 с.

3. Базилевич В.Д. Страховий ринок України : монографія / В.Д. Базилевич. К. : Знання, 1998. [Електроний ресурс]. - Режим доступу: library.dstu.education/indexing.php?r2=625

4. Баранова В. Г. Страхова система як фактор фінансової стабільності держави / В. Г. Баранова // Економіст – 2008. – №11. – С.60–61.

5. Баранова В. Г. Фінансовий механізм функціонування страхової системи: Монографія.- – Одеса: Видавництво «ВМВ», 2009. – 380 с.

6. Барановский А. И. Инновационная социально-экономическая модель развития страховых отношений/ А. И. Барановский [Електроний ресурс] / Режим доступу : – <http://www.insurant.ru/fig>.

7. Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: Монографія. – К.: Київ.нац.торг.-екон. Ун-т,2009. – 754 с.

8. Губарь О. В. Природа и границы страховых отношений [Електронний ресурс] / О. В. Губарь. – Режим доступу: <http://www.finis.rseu.ru>.

9. Денисенко М. П., Коргун О. П. Інновації на страховому ринку Україниpdf4 Кб[Електроний ресурс]. - Режим доступу:er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/1177/1/18.pdf

10. Державне регулювання страхового ринку України [Електроний ресурс]. - Режим доступу: vuzlit.ru/.../

11. Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні.... [Електроний ресурс]. - Режим доступу:vuzlit.ru/.../

12. Диверсифікація структури джерел капіталу страховиків [Електронний ресурс]. - Режим доступу: nltu.edu.ua/nv/Archive/2010/20_4/196_Dobosz_20_4.pdf

13. Детермінанти експансії транснаціонального банківського капіталу в у Електронний ресурс]. - Режим доступу: journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/download/.../213...

14. Завада О. Страховий ринок України потребує дієвих антикризових заходів [Електронний ресурс] / Режим доступу : – <http://forinsurer.com>.

15. Закон України «Про страхування». [Електронний ресурс] / Режим доступу : – <http://zakon.rada.gov.ua>.

16. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [Електронний ресурс] / Режим доступу : – <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2664-14>.

17. Закон України про ліцензування видів господарської діяльності [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.nfp.gov.ua/>

18. Закон України про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.nfp.gov.ua/>

19. Залетов О. М. Убезпечення життя : [монографія] / О. М. Залетов. – К. : Міжнародна агенція «БІЗОН», 2006. – 688 с.

20. Зародження і розвиток страхового ринку в Україні. [Електронний ресурс] / Режим доступу : – pidruchniki.com/.../

21. Зубец А. Н. Маркетинговые исследования страхового рынка / А. Н. Зубец. – М. : Центр экономики и маркетинга, 2001. – 224 с.

22. Інтернет журнал о страховании. Рейтинг страховых компаний Украины [Електронний ресурс] / Режим доступу : – <http://forinsurer.com.ua>.

23. Інтернет-сторінка журналу Фінансовий ринок України [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.blitz-press.com.ua/katalog-izdaniy/c41/09645>.

24. Іноземні інвестиції в українській економіці[Електронний ресурс] / Режим доступу : nbuviar.gov.ua/index.php?option=com...v.

25. Інформація щодо питань управління ризиками, що стосуються сектору страхування життя, та заходи, які необхідно вживати для уникнення таких вразливостей та загроз. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.nfp.gov.ua/>

26. Кертис Р. Что готовят международные стандарты платежеспособности Solvency II для страховых рынков? 16.09.2008 / Р. Кертис [Електронний ресурс] / Режим доступу : – <http://www.forINSURER.com>.

27. 27. Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 року [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.nfp.gov.ua/>

28.

29. Кургин Е. А. Страховой менеджмент: управление деятельностью страховой компании / Е. А. Кургин. – М.: Консульт, 2005. – 304с.

30. Кваліфікаційні вимоги до осіб, які здійснюють діяльність з причин настання страхового випадку та розміру збитків (аварійних комісарів) [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.nfp.gov.ua/>

31. Кривенцова А. М. - Удосконалення оцінки фінансового стану страхових компаній в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:www.irbis-nbu.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

31.Методологія рейтингової оцінки страхової компанії [Електронний ресурс] / Режим доступу : – http://www.credit-rating.ua/img/st_img/.../Methodology.

32. Ненно І. М. Фінансове забезпечення розвитку страховика: дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.08 / Ненно Ірина Михайлівна. – О., 2009. – 200 с.

33. Никулина Н. Н. Финансовый менеджмент страховой организации: учеб. пособие / Н. Н. Никулина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 431с.

34. Орланюк-Малицкая Л. А. Платежеспособность страховых организаций / Л. А. Орланюк-Малицкая. – М. : «Анкил», 1994. – 42 с.

35. Офіційна інтернет-сторінка Верховної ради України [Електронний ресурс] / Режим доступу : – <http://zakon.rada.gov.ua/cgi>.

36. Офіційна інтернет-сторінка Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://minfin.com.ua/>

37. Офіційна інтернет-сторінка Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/

38. Офіційна інтернет-сторінка Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері . . [Електронний ресурс]. - Режим доступу..

39. Охріменко О.В. Страхування: інноваційна модель страхового продукту/ Економіка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ekonk/2005_15/012_ohrimenko.pdf

40. Шелехов К.Д. Тенденції розвитку страхових ринків [Електронний ресурс]. - Режим доступу: readbookz.net/book/114/2905.html